

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ШТАНГРЕТА АНДРІЯ МИХАЙЛОВИЧА**

на дисертаційну роботу Ковальчук Альони Миколаївни

**«Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

На українських підприємствах, в умовах зростаючі конкуренції на внутрішньому ринку та наявності суттєвих перешкод у зовнішньоекономічній діяльності, критично високих темпах трудової міграції та відсутності у більшості претендентів на робочі місця необхідних знань та досвіду, працівники переходять в категорію найбільш цінного ресурсу. Забезпечення високої ефективності використання цього ресурсу потребує приділення максимальної уваги управлінню економічною безпекою підприємств, адже поруч із важливістю кожного працівника не може залишатися поза увагою і той факт, що персонал є найбільшим джерелом загроз.

Трансформаційні зміни в національній економіці, які сприяли розвитку приватного сектору, забезпечили зростання конкуренції між товаровиробниками. Вагома частка представників бізнесових кіл, у намаганні отримати конкурентні переваги шляхом зниження собівартості продукції, сьогодні ще притримуються позиції, що таким резервом може бути скорочення витрат на персонал, тобто як рівень заробітної плати, так й інші виплати, що пов'язані із процесами взаємодії підприємства та працівника. Хибність такої позиції проявляється не лише у зменшенні лояльності працівників, зниженні продуктивності праці, безініціативному виконанні обов'язків, збільшенні випадків порушення трудової дисципліни, але й здійсненні дій, що спричиняють виникнення ризиків і загроз, які негативно впливають на економічну безпеку підприємства.

Об'єднання різних груп, посилення взаємодії між ними, покращення мікроклімату, узгодження індивідуальних інтересів кожного працівника із інтересами підприємства вимагає застосування комплексного підходу шляхом поєднання різних методів стимулювання. Важливо, що система управління не

може характеризуватися сталістю, вона повинна бути динамічною для постійного і цілеспрямованого впливу на кожного працівника, тобто максимально враховувати потреби кожної особистості для формування безпечних умов розвитку підприємства.

Дисертація Ковальчук А. М. є важливим кроком в науковому обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств з врахуванням динамічних умов та агресивного середовища їх функціонування. Відтак, робота є актуальною і має суттєве наукове значення та вирішує поставлені завдання.

Тема дисертації повною мірою пов'язана із науковими темами, що виконуються у рамках науково-дослідної роботи Національного авіаційного університету «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287), а також в рамках науково-дослідної теми Української інженерно-педагогічної академії «Управління розвитком суб'єктів господарювання на засадах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації 0119U000326).

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНOSTІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ознайомлення із змістовим наповненням дисертації, автореферату та публікацій автора дозволяє зробити висновок про те, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі, характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Це аргументовано підтверджується глибоким та критичним аналізуванням фундаментальних наукових праць за проблемами управління економічною безпекою підприємств, зокрема вітчизняних і зарубіжних джерел щодо забезпечення кадрово-персональної безпеки, влучним застосуванням класичних положень теорії управління, оглядом матеріалів щодо особливостей забезпечення безпеки машинобудівних підприємств, використанням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, адекватним підбором та аналізуванням значного масиву офіційного статистичного матеріалу як основи для визначення рівня економічної безпеки в умовах мотиваційного управління, успішною апробацією теоретико-прикладних розробок на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях,

їх дискусійним обговоренням за результатами виступів на наукових семінарах, а також результативним впровадженням у діяльність вітчизняних підприємств.

Одержані результати дисертаційної роботи характеризуються науковою новизною, придатні для подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методологічних положень й прикладних аспектів вирішення питань мотиваційного управління економічною безпекою підприємств.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційна робота Ковальчук А. М. за структурою складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 186 сторінок. Робота містить 27 таблиць, з них 8 займають 12 повних сторінок; 69 рисунків, з них 9 займають 9 повних сторінок; 8 додатків подано на 30 сторінках; список використаних літературних джерел з 209 найменувань – на 23 сторінках. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає вимогам МОН України.

У першому розділі «Теоретичні аспекти мотиваційного управління економічною безпекою підприємств» узагальнено наукові підходи до визначення сутності дефініції «економічна безпека підприємства», сформовано авторський тлумачення структури економічної безпеки підприємств за мотиваційним підходом, обґрунтовано вплив мотиваційних факторів на управління економічною безпекою підприємств, запропоновано концептуальний підхід до формування мотиваційного механізму як складової управління економічною безпекою підприємств.

В межах другого розділу «Оцінювання рівня економічної безпеки підприємств як підґрунтя формування її мотиваційного управління» узагальнено аналітичні дані щодо сучасного етапу функціонування машинобудівних підприємств в Україні, проведено оцінку передумов формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств, запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки машинобудівних підприємств, проаналізовано кадрово-персональну складову економічної безпеки підприємств з урахуванням загроз у контексті мотиваційного управління.

У третьому розділі «Формування механізму мотиваційного управління економічною безпекою підприємств» запропоновано науково-практичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки; обґрунтовано механізм

мотиваційного управління економічною безпекою підприємств; визначено стратегічні орієнтири імплементації механізму мотиваційного управління економічною безпекою у діяльність підприємств.

В межах усіх розділів і підрозділів дисертації простежується логічно послідовне та обґрунтоване виконання поставленого теоретико-практичного завдання, що орієнтоване на дослідження теоретичних основ і розроблення методичних підходів до формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств. Таким чином, можна зробити висновок про те, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічно зв'язною, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становить таке:

удосконалено:

– теоретичні основи мотиваційного управління економічною безпекою, які, на відмінну від існуючих, ґрунтуються на визначених принципах адаптивності, мотивованих інтересах, інтегрованості систем управління, гармонізації, єдності та неподільності, що сформувало основу для актуалізування поняття «економічна безпека підприємства» у безперервному цілеспрямованому процесі забезпечення ритмічного функціонування на рівні беззбиткової діяльності підприємства;

– систематизацію мотиваційних факторів управління економічною безпекою підприємств на підставі визначених закономірностей шляхом уточнення ознак, які, на відмінну від існуючих, формують їх функціональні властивості, що створює основу для визначення закономірності впливу і здатності до змін підприємства, та враховують наявні протиріччя між існуючими підходами до управління економічною безпекою;

– механізм мотиваційного управління економічною безпекою, який, на відмінну від існуючих, ґрунтується на розробленому алгоритмі організації мотиваційного управління економічною безпекою підприємств та включає запропоновану систему його забезпечення, інструменти мотиваційного впливу на неї, що зменшує ймовірність виникнення й посилення негативного впливу

загроз та сприяє підвищенню ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства;

– комплексний методичний підхід до визначення рівня економічної безпеки підприємства, який, на відмінну від існуючих, включає послідовність її комплексної діагностики на підставі оцінювання визначених складових через агрегацію окремих показників регресійних моделей, що забезпечує виявлення резервів підвищення рівня економічної безпеки підприємств та створює умови для їх стабільного функціонування;

набуло подальшого розвитку:

– теоретико-методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, який, на відмінну від існуючих, ґрунтується на сукупності оцінок виробничо-господарської, фінансово-інвестиційної й кадрово-персональної складових економічної безпеки, що дозволило з'ясувати тенденції змін через здійснення поетапної ідентифікації, аналізу загроз рівню економічної безпеки та оперативно впливати на процес її формування завдяки взаємній результативній гармонізації;

– науково-практичний підхід до організації мотиваційного управління при забезпеченні економічної безпеки підприємства, який, на відмінну від існуючих, базується на структурно-логічних зв'язках побудованих локальних моделей відповідно до рівня мотивації; складових економічної безпеки із використанням засобів антикризового управління та реінжинірингу, що дозволяє своєчасно і адекватно реагувати на можливі загрози та координувати запобіжні заходи з урахуванням мінливих умов господарювання у контексті забезпечення стратегічного розвитку підприємства;

– аналітичний інструментарій формування стратегічних орієнтирів оптимізації рівня економічної безпеки підприємств, що, на відмінну від існуючих, враховує взаємозв'язок стратегічних і економічних інтересів підприємства, забезпечення економічної безпеки та обґрунтування типів стратегій для кожного підприємства, що дозволяє розробити заходи для імплементації мотиваційного управління економічною безпекою підприємства виходячи із визначених стратегічних орієнтирів розвитку.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що певні наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних

пропозицій та методичних рекомендацій щодо мотиваційного управління економічною безпекою підприємства.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо використали ТОВ «Торговий будинок «НДТІП» (довідка № 8/17 від 09.11.2020 р.), ТОВ «ПРОСПЕКТ ПЛЮС» (довідка № 36/22/19-09 від 04.12.2020 р.), ТОВ «АЗС-ГСМ» (довідка № 148 від 18.12.2020 р.).

Ключові теоретико-методичні положення та практичні рекомендації були впроваджені у навчальний процес Національного авіаційного університету (довідка № 11.01.01/3192 від 16.12.2020 р.).

Зареєстровано авторське право на науковий твір «Амортизаційна політика: теоретичні аспекти та роль у підвищенні ефективності діяльності суб'єктів підприємництва» (свідоцтво № 80844 від 08.08.2018 р.).

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЯХ

Теоретико-прикладні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи, що містять визначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 24 наукових працях (10 статей - у наукових фахових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 1 стаття у виданнях інших держав; 10 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій) загальним обсягом 9,48 ум.-друк. арк. (з них особисто авторіві належить 7,4 ум.-друк. арк.).

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Щодо зауважень та положень дискусійного характеру, то можна вказати на таке:

- на рис. 1.4 (ст. 38) автором розглядається взаємозв'язок потреб та економічних інтересів при формуванні визначення економічної безпеки підприємства. В загальному погоджуючись із авторською позицією, вважаємо, що, у відповідності до системного підходу у трактуванні поняття «економічна безпека підприємства», який розглядається здобувачем на рис. 1.3 та у табл. 1.2 (ст. 31-33), доцільно було конкретизувати потреби та інтереси ще у двох площинах: суб'єкти й об'єкти безпеки та власники, менеджмент й персонал, що

забезпечило би більшу чіткість у формуванні сфери застосування мотиваційного управління;

- на рис. 1.6 та в подальшому в тексті дисертаційної роботи (ст. 42-43) здобувач подає власне бачення структури економічної безпеки підприємства за мотиваційним підходом. На нашу точку зору, більш чіткого обґрунтування потребує сутність такої функціональної складової як «інтелектуально-цифрова», зокрема виходячи із авторської орієнтації при визначенні її змісту на «...інформаційні потоки та інтелектуальне наповнення процесів на підприємстві»;

- на ст. 56-58 автор приділяє увагу загрозам економічній безпеці підприємства, окреслюючи їх при цьому як «демотиваційні фактори». На нашу точку зору, таку позицію доцільно було обґрунтувати виходячи із встановлення взаємозв'язку між базовими поняттями як то «безпека», «загроза», «мотивація» та «управління», що забезпечило би більшу чіткість авторської позиції;

- на ст. 70-71 автор обґрунтовує перелік основних принципів мотиваційного управління економічною безпекою підприємства. В загальному погоджуючись із авторською позицією, вважаємо, що додаткового пояснення заслуговує зміст принципу «мотивованих інтересів», який передбачає «... задоволення особистих інтересів та/або інтересів підприємства», виходячи із фактичної відмінності таких інтересів, що є джерелом виникнення загроз;

- у підрозділі 2.1 здобувач відобразив результати аналітичних досліджень, основою яких стали офіційні статистичні дані щодо поточної фінансово-господарської діяльності машинобудівних підприємства. На нашу точку зору, здійснені узагальнення щодо кадрово-персональної складової економічної безпеки машинобудівних підприємств (ст. 95-99) доцільно було доповнити даними щодо рівня середньої заробітної плати в промисловості і загалом в національній економіці, віковою структурою зайнятих працівників, показниками, що характеризують причини зміни чисельності персоналу;

- у підрозділі 2.2 автор представив розроблений методичний підхід до аналізу ефективності складових економічної безпеки підприємств машинобудування. На нашу точку зору, для оцінки кадрово-персональної складової сформований перелік показників доцільно було доповнити й такими, що безпосередньо пов'язані із матеріальним й моральним стимулюванням персоналу, що дозволило би охарактеризувати вмотивованість працівників як найбільш цінного ресурсу, який водночас є і основним джерелом загроз для економічної безпеки кожного підприємства;

- у підрозділі 3.1 здобувач сформував науково-практичний підхід до визначення рівня безпеки підприємства в умовах мотиваційного управління. Додаткового пояснення вимагає послідовність розрахунку інтегрального показника економічної безпеки підприємства в умовах мотиваційного управління, який передбачає сумування результатів оцінювання окремих функціональних складових, зокрема кадрово-персональної та кадрово-персональної складової з урахуванням загроз;

- на рис. 3.12 (ст. 174) автором представлена кадрово-персональна модель мотиваційного управління економічною безпекою підприємства. На нашу точку зору, сформований перелік інструментів доцільно було доповнити й такими, що забезпечують зменшення ймовірності негативної реалізації ризиків, які виникають на етапах відбору, найму і прийому на роботу, підбору та розстановки кадрів, адаптації, оцінки та атестації персоналу, розвитку і управління кар'єрою, мотивації, контролю та звільнення;

- у підрозділі 3.3 автор обґрунтував стратегічні орієнтири імплементації мотиваційного управління економічною безпекою підприємства. На нашу точку зору, визначені складові елементи формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємств у контексті стратегічного підходу (рис. 3.18, ст. 185) доцільно було доповнити індикаторами, які характеризують ефективність мотиваційного управління шляхом оцінювання результативності дій суб'єктів безпеки.

Загалом, вищезазначені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ВІДПОВІДНІСТЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ВИМОГАМ МОН УКРАЇНИ

Дисертація Ковальчук А. М. є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно автором на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил МОН України.

Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. В авторефераті відображено ключові результати дисертаційної роботи та основні наукові здобутки автора. Зміст автореферату є ідентичним змісту основних положень дисертаційної роботи.

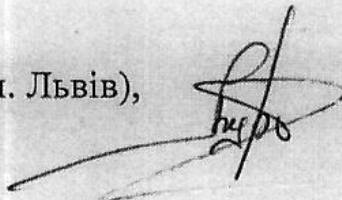
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертація Ковальчук Альони Миколаївни «Мотиваційне управління економічною безпекою підприємств» виконана на високому науково-теоретичному рівні, а одержані автором в процесі дослідження результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність. У роботі теоретично узагальнено і вирішено науково-практичне завдання, що полягає в розробленні теоретико-методичних засад формування мотиваційного управління економічною безпекою підприємства. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою та відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема, пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.

Усе вищевикладене дає можливість зробити висновок про те, що автор дисертаційної роботи Ковальчук Альона Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку та оподаткування Української академії друкарства Міністерства освіти і науки України (м. Львів), доктор економічних наук, професор

А.М. Штангрет

Підпис завідувача кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування Української академії друкарства, д.е.н., проф. А.М. Штангрета засвідчую:

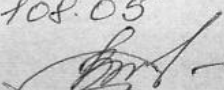
Вчений секретар

Української академії друкарства к.т.н., доцент

З.М. Сельменська

спеціалізована вчена рада К 64.108.05	
Українська інженерно-педагогічна академія	
Вх. №	106/10-05
" 23 "	02 2021 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради К 64.108.05
 - Модімон В.Т.